

FR. KS. STERŽAJ:

NA REJI.

ČRTICA IZ NAŠIH GRAP.

Iz dimnika se je valil sivkast dim, vzdignil se kvišku in veter ga je raznašal čez slamnato streho in ga pritiskal tako nizko, da se je skoro dotikal vrhov sadnih dreves, ki so stala za Završnikovo hišo. Na desni ob poslopju se je vlekla dolga njiva, obsejana s turšico, ki se je zibala v vetru in šumela z velikim svetlim listjem. Na ledini nad njivo pa se je pasel trop ovcâ, ki so se stiskale skupaj. Kadar se je cel trop premaknil, je zapel zvonec z ubitim glasom, in dekletce v kratkem krilcu, ki je sedelo stisnjeno ob poti, je zamahnilo s šibo in zavpilo nad ovcami:

„O — bevka, liska, marogca . . . ooo!“

Pod širokovejnatim orehom kraj poda, kjer je ležal ogromen kup polen, je cepil starikav možek v oguljenih platnenih hlačah drva na tnalu, da je odmevalo od lesene podove stene. Le s težavo se je premikal in pripogibal. Imel je desno nogo trdo. Tuintam se je pogladil s koščenima rokama po križu, stal nekaj časa pri miru, pa je zopet prijel sekiro in cepil dalje. Enakomerno so padali udarci sekire po tnalu.

V tem pa je priropotal voz pred hišo.

Možek se je ozrl. Navaden kmečki voz z lestvicami, na katerem je bil kup slame. — Nekaj hipov je bilo vse tiho, ko sta konja obstala. Potem pa se je kup slame premaknil in iz njega je pogledala stara ženica, drobnega, nagubanega obraza, majhnih, solznih oči. V rokah je tiščala sveženj cunj.

„Lej ga, kaj si pa pripeljal?“ — je vprašal možek hlapca.

„Kje pa je gospodar?“ je vprašal ta.

„Ga ni doma. Ona je notri . . . Da bi te! Kaj si pa pripeljal to — —?“

„Na rejo! — Ali ti ni všeč, Jurij? Haha!“ se je zasmel hlapec in pokazal z bičem na ženico, ki se je topo smejala. „Veš, Jurij, gluha je, gluha, kakor zemlja — in pa sitna. Preden bo teden, je boste vsi siti.“

V tem je prišla gospodinja Neža na prag, žena srednjih let. Za njo pa so radovedno kukale majhne otročje glavice ter se skrivale za materino krilo in se zopet ozirale po tuji ženi na vozu.

„Kaj si pa pripeljal?“

„Saj vidite! Na rejo! — Do danes smo jo imeli pri nas!“ Potem se je obrnil k ženi, ji namignil z roko in zavpil na ušesa:

„Žena, pojdite doli!“

Žena se pa ni zmenila. Stiskala je sveženj v naročje in gledala gospodinjso s svojimi solznimi, upadlimi očmi.

„Žena!“ je zakričal hlapec še močneje in potegnil žensko za rokav, da bi se bila kmalu po strani zvrnila.

„I, Bog pomagaj! — Vse me boli, roka, noge, vse. — Ne morem doli —“ je javkala starka na vozu.

„Vraga!“ je zarobantil hlapec. „Tako, kakor pred tednom pri nas . . . Samo potaj se“, je dejal gospodinjji.

„I, nemara res ne more doli“ — — je rekla ona in stopila bliže. Za njo pa so poskočili otroci in izza krila ogledovali starko. „Jurij, Jurij! Stopi no bliže in pomagaj mu!“

Možek je položil sekiro na tnal, pljunil na dlan in počasi prišantal do voza.

„Da bi te — — Primiva, pa bo!“

Prijela sta ženico in jo postavila na tla. Ko sta jo izpustila, si je popravila krilo in počasi stopicala v vežo.

„Vraga!“ se je jezil hlapec. „Ali nisem pravil, da se je samo potajila! Zdaj pa lahko gre.“ Prijel je bič in sedel na voz.

„Pa zbogom, mati!“

„Čakaj no, da ti dam malo malice!“

„Nisem potreben!“ — „Tibôt!“ In voz se je počasi premikal z dvorišča.

Starka je pridrsala v hišo, se spela na klop in zlezla naravnost za peč. Mal deček, ki je ležal na trebuhu za pečjo, je pa kriknil in se stisnil preplašen v kotiček.

Ko je prišla gospodinja v hišo, kaj je njenemu-ljubljencu, je zarežala nad ženico:

„Žena, ali bi ne bilo za vas na klopi dobro?“

Toda ženica je molčala in gledala gospodinjo s solznimi očmi, se nasmehnila in zlezla še više za peč...

* * *

Zunaj pa je sedel hlapec Jurij na tnalu. počasi skubil kos kruha in premišljal. Odkar je sosedov hlapec pripeljal ono ženico, odtakrat so ga motile te misli. Kje neki je že videi ta suhi obraz? te majhne, drobne oči? — Tako znane poteze so to! In te nestalne njene oči — —

Jurij je založil velik kos kruha v usta in počasi premleval. Zdelo se je, kakor bi si hotel s tem misli izbiti iz glave. Kaj njemu to mari? Starka je starka, in ena beračica je podobna drugi. — Ne, pa vendar! Nekje jo je že moral videti, in od tega mora biti že dolgo, dolgo. Od tedaj so mu oči že oslabele in postaral se je.

Jurij je počasi vstal, otresele drobtine iz predpasnika in prijel za sekiro. In iznova so odmevali udarci sekire daleč na okoli, enakomerno, z malimi presledki.

Vmes pa so se vrstile Jurijeve misli druga za drugo, in se polagoma snovale v celoto, kakor prejne niti na motovilu — — —

V šentbarbarski grapi, prav na koncu, sta stali dve hiši ob bistrem potočku, vsaka na eni strani. Vezala jih je medsebojno samo ozka, stara in napol strohnela brv. Sadno drevje, nizko in z mahom obraslo, jih je obdajalo. V oni na desni strani je bil Jurij doma; dolgo, dolgo je že od tega, kakih petdeset let. Sedaj je prišla drugim v last. On sam jo je prodal. In zakaj?

Jurij je pri tej misli z vso silo udaril bukovo poleno ob tnal.

Da, zakaj? — Iz same neumnosti! — Da bi te! — Je-li mogel biti še kdo bolj neumen od njega? — Za nič! Zaradi tiste gosposke Anke, ki je bivala pri sosedu. Sorodnica je bila, doma iz mesta, delavska hči, pa je ob priliki prišla k sorodnikom. In zaradi nje je prodal domačo hišico tam ob potoku, obdano s sadnim drevjem.

Jurij je postal nekoliko, potem pobral novo poleno, ga položil na tnal in dvignil sekiro.

Kako je to prišlo?

Kakor po navadi. On se je le prevečkrat oziral proti sosedu, kjer je Anka prepevala na vrtu, in Anka mu pogledov ni ostala dolžna. In odtakrat je Jurij prepeval s svojim ubitim glasom enakomerno pesem, ko je stresal pšenico v kamen; in odtakrat se je tudi večkrat pripetilo, da mlinski kamne sploh ni dobil pšenice in se je prazen vrtil okoli, Jurij pa je stal na pragu in gledal na ono stran.

Da bi te! — — Poleno je odletelo daleč strani, tako jezno je udaril Jurij ob tnal ž njim.

In kadar so se prikazali po noči srebrni lunini žarki skozi okno, je bilo kakor bi spleтали bajke in pravljice o sreči in njenih dneh, tedaj se je prikradlo nekaj mehkega, nekaj božajočega v njegovo srce in mu ga napolnjevalo in dvigalo, da ni mogel zaspati. Zunaj pa se je čulo šumenje potokovo, ki je kramljal in pripovedoval Juriju pravljice o povodnjih deklicah z zelenimi, mamečimi očmi, ki so že marsikoga zvale v zelene vodne valove.

In potem? — Nekoč jo je vprašal, če bi hotela njega vzeti. — Ne, o tem dnevu noče nikdar razmišljati, tako je bil sklenil. Tako potr, tako žalosten še ni bil nikdar kakor takrat, ko se je ona porogljivo zasmejala in odšla v hišo. In odtedaj ni imel več obstanka doma — Vse se mu je rogalo. Luna se mu je smejala v obraz, potok se je norčeval in mlinsko kolo se mu je krohotalo. In o priliki je prodal vse skupaj

ter odšel po svelu. Obhodil je mnogo krajev, delal sedaj tu ali tam, bil je v hrvaških in erdeljskih šumah — tam mu je tudi potrl nogo, da šepa — delal in molčal je, pa prenašal v srcu svojo bol.

In sedaj je prešlo. Zopet je doma, dela in molči in ni mislil več na svoje mlade sanje, do danes, dokler ni zagledal te starke, ki jo je Žirovnikov hlapec pripeljal na rejo...

Jurij se je s težavo priklonil k tlom in začel skladati drva, ki so ležala razmetana okoli tnala. Ko je končal, je vstal, vzel sekiro in stopical v hišo.

Na peči je sedela in gledala predse z majhnimi, solznimi očmi brezizrazno, mrtvo.

Jurij je stopil bliže.

„Žena!“ — je dejal glasno.

A starka se ni premaknila.

„Anka!“ — Skoro tresel se mu je glas, ko je izgovoril to ime. Prvič po petdesetih letih...

Ženica ga je začudeno pogledala.

„Anka!“ je ponovil glasneje, „ali me poznaš?“ — Tedaj pa ga je starka pogledala, oči so oživele, a naglo se je obrnila v kot in zaplakala, toli tožno, tako pretresljivo, da se je tudi Juriju prikradla solza na oči. Ko-

liko gorja, koliko bede in hudega je bilo v tem joku! Obrnil se je Jurij in si obrisal solzo z roko. Potem pa je stopical ven in dejal gospodinji:

„Neža, le postreži tej ženi, kolikor moreš!“

„Lej ga, lej! Kaj pa misliš? Saj še sebi ne morem, pa bom tej beračici.“

Jurij pa je privlekel tobačni mehur iz žepa, vzel iz njega tolar in ga dal gospodinji.

„Ná! Če bo premalo, pa povej!“

Neža je začudeno pogledala Jurija in zmajala z glavo, kakor ne bi mogla razumeti.

„Vidiš Neža, tej tu notri, bi se bilo lahko boljše godilo in meni tudi — pa ni hotela. No, je že božja volja tako!“ —

Od zunaj se je začul pastiričen glasek: „O, beka, liska, mavra — ooo!“ in ubiti glasek majhnega zvončka. Jurij je odšel v hlev, da spravi ovce v red.

Teden pozneje je umrla starka. Že dolgo je nosila bolezen s seboj, slabotna je bila, pa jo je stisnilo. Pogreb je zopet plačal hlapec Jurij...

